

Çocuk Edebiyatında Kanon

Meral KAYA*

Edebiyatta kanon kavramı çok tartışmalı bir alandır. Kanon kavramının tanımında tarihsel bir geçmiş yatar. Edebiyat alanındaki birçok araştırmacı kanon kavramına farklı açıdan yaklaşır. Kanon geleneksel olarak belli bir gruba hizmet eden, otoriter, değişken olmayan ve elit etiketli bir anlam içerir. Bu nedenle kanonun geleneksel bakış açısına birçok eleştiri yapılmıştır. Kanonun karmaşıklığı ve tartışmalı bir konu olması hâlâ devam etmektedir. Eğer bu karmaşıklığı yetişkin edebiyatında yaşıyorsak çocuk edebiyatında kanonun durumunu da tahmin edebiliriz. Çocuk edebiyatında kanon nedir ve nasıl olmalıdır? sorularının cevabı üzerinde ortak noktada buluşmak daha da zor bir durumdur.

Türkiye’de çocuk edebiyatında kanon tartışmasının ilk noktası çocuk edebiyatına verilen değer ile başlamalıdır. Çocuk edebiyatı edebiyat olarak değer görmeli ve çocuk edebiyatı yazarları yetişkin edebiyatı yazarları ile birlikte aynı kategoride değerlendirilmeli ve saygı görmelidir. Diğer bir önemli nokta ise çocuk edebiyatının araştırma alanı olarak değer kazanmasıdır. Çocuk edebiyatı sadece edebiyat alanı ile sınırlı olmamalı; çocuk eğitimcileri, çocuk gelişimcileri, halk bilimcileri, kütüphaneciler ve dil bilimciler de bu alanda araştırmalara katkıda bulunmalıdır. Ancak geniş ve derin araştırmalar çocuk edebiyatında kanon tartışmalarını besleyebilir.

Bu tartışmalar birçok soruyu da beraberinde getirir. Çocuk edebiyatında kanon nedir ve nasıl olmalıdır? sorusunun cevabı basit olmamakla birlikte yapılan ve yapılacak araştırmalar bu soruların cevaplarına ayna tutabilecektir. Kanon basit anlamı ile nitelikli ve seçkin edebiyatın okuyuculara sunulmasıdır. Ancak bu tanım arkasında birçok soruyu barındırır.

Kanonda yeri olması gereken çocuk edebiyatının özellikleri neler olmalıdır? Bir eğitimci olarak çocuk kitaplarının edebî değerinin kanonda bir ölçüt olması gerektiğine inanıyorum. Amerika’da mesela Caldecott ve Newbery çocuk kitabı ödüllerinde edebî değer birinci sırada yer alır. Bu ödül kriterleri kanon kitaplarında aranacak değerler arasındadır. Örneğin okuyucuya sunulacak çocuk edebiyatında kavram veya temanın sunuluşu ve yorumlanması, bilginin doğruluğu, duruluğu, açıklığı, düzeni ve örgüsü, konunun veya hikâyenin gelişimi, yer ve karakterlerin tasviri ve anlatımı ve yazarın tarzı yüksek edebiyat değeri olan kitap seçiminde rol oynar. Ödül alan kitaplar da kanon listesinde yerini alabilir.

Çocuk edebiyatında kanon geniş kapsamlı, dinamik ve esnek olmalıdır. Kanon birçok türü kapsayacağı gibi belli bir türde, mesela şiirde, bir kanon da oluşturulabilir. Kanon, öncelikle politik ve sadece bir gruba hizmet eden alandan çıkmalıdır. Sanatsal değerler göz önünde bulundurularak farklı türler, farklı yazarlar, özellikle de cinsiyet ay-

* Dr., Brooklyn College, CUNY, New York, Amerika Birleşik Devletleri.

rımı yapılmadan kanonik metinler belirlenmelidir. Kanon belirlemede tarihsel, didaktik ve geleneksel çocuk edebiyatı yanında ödül almış veya popüler kitaplar da kanon kapsamına alınabilir. Kanon listesi güncellenebilir ve genişletilebilir olmalıdır. Zamana yenik düşmemiş eserlerle birlikte yeni eserlere de açık olmalıdır.

Çocuk edebiyatında kimler kanon listesini oluşturmada söz sahibidir? Bu soru en çok tartışmaya açık sorulardan biridir. Araştırmacılar birçok ölçütü öne sürmektedirler. Çocuk edebiyatında duayen dediğimiz edebiyatçılarımız, bu alanda araştırma yapan bilim insanları, ilgili alanda çalışmalar yapan araştırmacılar (örneğin halk bilimciler, edebiyat tarihçileri, dil bilimciler ve eğitimciler gibi alanların isimleri) kanon oluşturmada söz sahibi olabilirler.

Kanon eğitimcilerin en çok kullandığı listedir. Eğitimciler de kendi kanon listelerini genel kanon listesinden seçerek oluşturabilirler. Bu listeyi oluştururken kendi alan bilgisi ve becerilerini ortaya koymalıdır. Örgün eğitimde okuyucuya sunulan kanon listelerindeki metinlerin eğitici yönlerinden çok sanatsal yönleri daha ağırlıklı olmalıdır. Yüksek kaliteli kitap kanonu oluşturulduğunda eğitimciler pedagojik bilgileri ile bu kitap listelerini kendi oluşturdukları kanona dâhil edebilirler ve sınıf içinde okuma-yazma öğretiminde ve okuma kültürü eğitiminde kullanabilirler. Okuma kültürünün bir parçası olarak çocuklar iyi kitap ve yazarların tarzlarını duymalı, hikâye duygusunu hissetmeli, karakterleri anlayabilmeli ve ilgi kurabilmelidir. Bu da öğretmenlerin çocuk kitaplarını sınıf içinde ve dışında öğrencilerine etkili bir şekilde sunabilmesine bağlıdır.

Resim: İsmail Kaya